

iránt, mely még inkább ragaszkodik az eszmékhez, mint az egyé-
nekhez; még inkább szereti vágyait, mint e vágyak karvezéreit. s csak
akkor fog mértéket tartani a bálványozásban és gyűlöletben, csak akkor
fogja szigorúan megítélni a közpályáról eltűnt tekintélyeket, midőn az
ügy, melyért azok adóztak, pártjelvül, és az eszközök, melyek által hatot-
tak, fegyverül többé nem használatnak.

K e m é n y.

*

A szeretet, a csodálás tehetségét úgy tekinthetjük, mint a nagy
lelkek ismertető jegyét és tulajdonát; oktalanul irányozva sok rosra ve-
zethet, de nélküle nem létezhetik semmi jó. Ellenben a nevetségessé tenni
tudás, bár tulajdonosai nagyra becsülik is azt önmagukban, lényegében
csekély tehetség, a legcsekélyebb értékű mindazon tehetségek közt, melyek
iránt a többi emberek hajlandók némi méltánylással viseltetni. Teljes
ellentéte az a gondolatnak, az ismeretnek, e szavak igazi értelmében;
tápláléka és lényege a tagadás, a mely csak a fölszínén ját-
szik, míg az ismeret mélyen alant lakozik. Továbbá természeténél fogva
önző és erkölcsileg trivialis; csupán csak hiúságunknak hizeleg, a
mit pedig bátran hagyhatunk a maga kenyerére.

C a r l y l e.

A PHILOSOPHIAI FOLYÓIRATOKBÓL.

I. Mind. October, 1882. Nro. XXVIII. I. Scientific
Philosophy: a Theory of Human Knowledge, by
Francis Ellingwood Abbot. Szerző élénk nyelvezetten az eddigi
philosophiai törekvéseket hibáztatja. Midőn még a legrealistikusabban
gondolkodó philosophusok sarkalatos tételnek tartották, hogy a világ
nekünk tünemény, a természettudósok öntudatosan vagy öntudatlanul azt
hitték, hogy a rajtunk kívül lévő tárgyaknak viszonyai egymáshoz ma-
gukban is olyanok, mint mink azokat gondoljuk, hogy e viszonyokat
a szónak legteljesebb értelmében realisan, valóságukban ismer-
jük. A tudományok bámulatosan haladtak, a philosophia majdnem sem-
mit. Ideje volna, hogy a legtisztább realismussal mondjuk: a tárgyaknak
tüneményei egymáshoz nem tünemények, hanem valóságok. Korunknak leg-
nagyobb feladata: . . . to identify science and philosophy, by making the
foundation, method, and system of science philosophic, and the founda-
tion, method, and system of philosophy scientific.

II. Perception, by Thomas Davidson. Szerző gnoseolo-
giai és nem pszichologiai módon vizsgálja az észrevevés feladványát.
Mután Locke, Hume, Kant, Hegel téves módszereit kimutatni iparkodott,
kifejti, hogy e feladványt csak Rosmini olasz philosophus fejtette meg
helyesen. Nézeteit a következő tételekbe foglalja össze: Feeling and being,
therefore, are the constituents of Knowledge; to these all Knowledge must

finally be reduced, and in terms of these it must be expressed . . . . In conclusion, we may offer a definition of perception. Perception is the intuition of feeling as a relation of activity and passivity between two entities, each of which has that permanent act which we call being. Intuition, therefore, and not identity, is the essence of perception.

III. *Causation, and its Organic Conditions (IV.)*, by Edmund Montgomery. Szerző feladványát három füzetben át tárgyalja. és nézetem szerint ez a „Mind” e számának legalaposabb cikke. Meglátszik, hogy a szerző sokat gondolkodott fölötte és tisztában van magával. Minden pillanatban csak egy bizonyos nagyon is szűkkörű képzet-tömeg van öntudatunkban; miképen függ az össze a többi képzettömegekkel? ez a feladvány. Az öntudatunkban előbb megvolt képzettömegek már nincsenek többé ottan, tehát öntudatos kapcsolat velük és azon képzetekkel, melyek mostan vannak öntudatunkban, nem lehet; kapcsolat sem lehet a mostani és a következő pillanat képzetei közt; mert míg most a következő pillanatnak képzetei még nincsenek öntudatunkban, ha azok öntudatunkban lesznek a mostani képzetek már nem lesznek többé ottan. Az associáció elmélete a problémát teljesen meg nem oldhatja. Világos, hogy lelkünknek öntudatlan része hat az öntudatosra. Ez másképen meg nem magyarázható, mint hogy feltegyük, hogy testi szervezetünk olyan, hogy az az élet tapasztalái által idomíttatik és hogy e tapasztalok szerveződnek mi bennünk; minthogy pedig a képzetek e test funkcióinak kifejezői, ezen idomítás hozza létre azon összhangzatot, mely a képzetek és a külvilág közt létezik.

IV. *Incoherence of Empirical Philosophy*, by H. Sidgwick. Szerző a tiszta empiricismusnak hiányait egy rövid cikkben fejtegeti.

A »notes and discussions« közt kiemelendő: *The Sense of Sin and Evolution*, by Norman Pearson. Szerző szerint H. Spencer és Fiske helyes uton járnak, midőn az erkölcsi eszméknek fejlődését a társadalmi viszonyoknak fejlődéséből magyarázzák. De Fiske először abban hibázott, hogy a megbánás (remorse) és a sajnálatnak (regret) fogalmát sokszor össze- téveszti, másodsor, hogy szerinte a bűn (sin) fogalma csak akkor fogam- zott meg az emberek lelkében, midőn arról kezdtek gondolkodni, milyen a helyzetük a »mindenütt jelenlévő hatalommal« (Omnipresent Power) szemben. Norman Pearson szerint a bűn érzete már sokkal előbb volt meg az emberekben, mielőtt ők csak azon abstractióig juthattak volna, hogy van egy ilyen »mindenütt jelenlévő hatalom«; szerinte mindenki már a civilizáció sokkal alantibb fokán alábbvalónak érezte magát, mint ember- társait, midőn bünt elkövetett, hogy ez »alábbvalóságnak« (inferiority) ér- zete tehát a bűn fogalmának eredere. A „reason”-nek különböző meghatá- rozásairól szól W. L. Davidson.

Bővebben bíráltnak még a következő munkák: *The Science of Ethics* By Leslie Stephens. London: Smith Elder et C. 1882. Pp. XXVIII, 462. Leslie Stephen etikáját az evolutio elméletére alapítja, és egészben

véve igen derék, figyelemreméltó munkát írt. Birálja H. Sidgwick. -- Aristotle's Psychology in Greek and English, with Introduction and Notes, by Edwin Wallace. Cambridge: University Press, 1882. Pp. CXXVIII., 327. Thomas Davidson bíráló elismeri a munkának jelességeit, de kiemeli, hogy több újabb, kiválóan olasz műveket nem vett tekintetbe. -- Das Leben der Seele, in Monographien über seine Erscheinungen und Gesetze. Von Prof. Dr. M. Lazarus. Zweite, erweiterte und vermehrte Auflage. 3 Bände. Berlin: Dümmler, 1876--1882. H. M. Baynes e munkának terjedelmes kivonatát adja a „Mind“-nek jelen füzetében. L.

II. Philosophische Monatshefte. Red. von C. Schaarschmidt. 1882. VIII-tes Heft. -- Önálló értekezések: »Kants Lehre von der ursprünglich-synthetischen Einheit der Apperception.« Irta dr. Emil Wille. Azt igyekszik kimutatni, hogy az eddigi Kantmagyarázók ezen terminust helytelenül fogták fel, mikor Schopenhauer pl. az én-t, Trendelenburg az »Ich denke«-t, Kuno Fischer a tiszta öntudatot stb. vélték benne találhatni. Wille szerint a synth. Einh. der Apperception ugyanaz, a mi »synthetische Einheit« általában, azaz egység, melyet az öntudat az adatok sokaságába, egyebek közt kategóriák által hoz át. -- A »Philosophie des Unbewussten« híres szerzője E. v. Hartmann bíráló alá veszi, »Die Grundbegriffe in Lasson's Rechtsphilosophie« -- Értesülünk több új könyvről, Kantnak hátramaradt s most Benno Erdmann-tól kiadott három dolgozatáról, Wundt: Philos. Studien I-ső füzetéről, melyből különösen ennek értekezése »a mathem. inductióról« van kiemelve. Könyvszemle, Lapszemle.

III. Vierteljahrsschrift für wiss. Philos. Unter Mitwirkung von M. Heinze u. W. Wundt herausgegeben von R. Avenarius. 1882. 4-tes Heft. Értekezések. Wernicke A. Den Manen Darwins. Darwin halhatatlan érdemét abban találja, hogy a scholastikus realismus utolsó erősségét, az absoluta species fogalmát lerombolta. A középkori rendszer uralma elleni harc két időszakot tüntet fel; az egyikben a törvényyszerűség, a másikban a fejlődés fogalma jutott érvényre. Ez utóbbit uralomra segítette két momentum: a végtelennek elve, a mint azt Newton és Leibnitz felmutatták és ennek érvényessége a világ tüneményeinek alkalmazásában. A zoologia és botanika terén az infinitesimalis elvet diadalra vitte Darwin műve: »On the origine of species« (1859). Darwin egyéni fejlődését ezen végcél felé igen világos vonásokkal rajzolja s művében találja az új-kor philosophiájának alapját, mely a psycho-physikai megfelelés elvét (psychophys. Correspondenz) viszi keresztül, úgy hogy minden szellemi tünemény számára egy anyagi tüneményt állít fel. »Er legte den Grundstein zu einem Systeme des genetischen Kriticismus.« -- -- Staudinger F. kezd egy érdekes cikksorozatot »Zur Grundlegung des Erfahrungsbegriffes.« Erre visszatérünk, ha beleszlesz fejezve -- Helm G. »Der Aether u. die Wirkungen in die Ferne.« A nehézkedés törvényének magyarázata két irányban haladt. Egyfelől távolba hatást fogadtak el két test között, minden közvetítés nélkül; más-

felől Faraday az elektromos tünemények magyarázatát egy a tért folytonosan betöltő medium felvételével igyekezett adni. Helm ezen mediumot elfogadja s az éterben találja. Ezen éter van az üres térben és a testekben, csakhogy különböző sűrűséggel. Az atom mozgása annyit jelent, hogy »más éterrészecsek, mint előbb voltak, lépnek az atom térfogatába, felveszik az atométer kiváló állapotát s az előbb benne volt étertömegek elvesztik ez állapotot.« »E i n Z u s t a n d v e r s c h i e b t s i c h v o n O r t z u O r t, n i c h t e i n S t o f f.« »I c h s c h l a g e v o r, b e z ü g l i c h d e r B e w e g u n g d e r K ö r p e r d e n s e l b e n S c h r i t t z u t h u n, d e r b e z ü g l i c h d e s L i c h t e s v o n d e r E m i s s i o n s z u r U n d u l a t i o n s t h e o r i e g e f ü h r t h a t.« Hogy a physika fogja-e felhasználni ezen nézetet, arról majd a jövő értesítend. — G H e y m a n n befejezi cikksorozatát: »Die Methode der Ethik.« Úgy szinte S c h m i t z - D u m o n t is »Die Kategorien der Begriffe u. das Congruenzenaxiom« V. Art.

Könyvismertetés egy van: Edgeworth. T. Y. Mathematical Psychics. London. Kegan Paul. 1881. Wernicke A.-tól. Önismertetések. Lapszemle. Könyvszemle.

UJABB PHILOSOPHIAI MŰVEK.*

1. Magyar.

Dr. Alexander Bernát. Hume. Vizsgálódás az emberi értelemről Ford. és magyarázatokkal ellátta. Budapest, Franklin. 1882. 1 frt 20.

Beöthy Leo. A társadalmi fejlődés kezdetei. 2 köt. M. T. Akad. könyvk. hiv. 1882.

Dr. Lechner Károly. A téboly agytáplálkozási zavarainak lokalisatiója. Tanulmány. Különlenyomat az »Orvosi Hetilap« 1882. évfolyamából.

2. Francia.

T. B. Bérard. Étude sur l'Idée de Dieu dans le Spiritualisme moderne. Paris, Reinwald, 1882.

L. Bresson. Idées modernes. Cosmologie. Sociologie. Paris, Reinwald, 1882.

Brocher de la Fléchère. Les révolutions du droit: études historiques. T. II. L'enfantement du droit par la guerre. Genève, Georg, 1882.

A. Coste. Dieu et l'Ame. Essai d'idéaliste experimental. Paris, Reinwald, 1882.

* Hogy ezen állandó rovatot minél teljesebbé tehessek, kérjük a szakunkba vágó művek szerzőit vagy kiadóit, hogy ujonnan megjelenő műveikből egy példányt vagy legalább annak teljes címét a szerkesztőséghez beküldeni sziveskedjenek.

Szerk.